

САМОВИХОВАННЯ І САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА- ХУДОЖНИКА

«Самовиховання потребує дуже важливого, могутнього стимулу – почуття власної гідності, поваги до самого себе, бажання стати сьогодні кращим, ніж був учора»
В. Сухомлинський

Сучасна система вищої мистецько-педагогічної освіти має бути спрямована на підготовку високопрофесійного фахівця, конкурентоспроможного на ринку праці, здатного адекватно оцінювати свої реальні й потенціальні можливості, реалізовувати свій творчий потенціал у складних динамічних соціально-економічних умовах, здатного до проектування нових освітніх ситуацій, конструктивного використання своїх знань і умінь, а головне – готового до постійного саморозвитку, самовдосконалення, самовиховання, з високим рівнем самоорганізації.

У зв'язку з цим посилюються тенденції до зміни змісту освіти, методів і форм роботи зі студентами. Особливу роль в освітньому процесі відіграє індивідуальна і самостійна творчопізнавальна робота, яка вимагає здатності до самоосвіти і самоорганізації, сприяє самоактуалізації, професійно-особистісному саморозвитку майбутніх педагогів.

Показником розвитку людської особистості, на думку К. Абульханової-Славської, виступає рівень її суб'єктивності, здатності до активної трансформації умов своєї життєдіяльності та власного ставлення до неї. Основним механізмом особистісної активності людини є її соціальне мислення, що забезпечує орієнтацію в суспільних змінах, вироблення нових життєвих орієнтирів і прогнозування власного розвитку [1].

У другій половині ХХ століття активізувалися дослідження усвідомленого саморозвитку (самовиховання, самоосвіта, самостворення, самовдосконалення) особистості, виокремились

три основні напрямки аналізу цього явища: психолого-педагогічний, філософський і соціологічний. У розробку психолого-педагогічного аспекту саморозвитку вагомий внесок зробили О. Бодальов, О. Ковальов, Л. Сапожнікова, В. Селіванов, В. Сухомлинський, О. Кочетов, Л. Рувінський та інші науковці.

Саморозвиток у наукових джерелах визначається як «процес збагачення діяльнісних здібностей та інших особистісних якостей людини в ході різних видів її цілеспрямованої діяльності, основою якого є розпредмечування (присвоєння) соціального досвіду і досягнень культури, втілених у реаліях, які залучаються в процес тої чи іншої діяльності» [4, с. 513].

Ефективність саморозвитку особистості залежить від самопізнання, від розуміння того, якою вона є і якою хоче стати.

Можна вважати, що саморозвиток особистості – це активне цілеспрямоване перетворення свого внутрішнього світу, яке приводить до самоактуалізації та реалізації її творчого потенціалу.

Отже, усвідомлений саморозвиток є одним із засобів самоствердження, самореалізації особистості. Без усвідомленого, вольового саморозвитку не можливо досягнути цілісності, соціальної зрілості. Усвідомлений саморозвиток особистості здійснюється у формах самовиховання і самовдосконалення.

Самовиховання – формування людиною своєї особистості у відповідності до поставленої мети. Самовиховання – відносно пізнє надбання онтогенезу, пов'язане з визначеним рівнем самосвідомості, критичного мислення, здібності й готовності до самовизначення, самовираження, саморозкриття, самовдосконалення... Необхідними компонентами самовиховання є самоаналіз особистісного розвитку, самозвіт, самоконтроль. До прийомів самовиховання входять самонаказ, самохвалення і самонавіювання [4, с. 510].

У працях А. Арета, Д. Гришина, О. Кочетова, О. Ковальова, А. Макаренка, В. Оржеховської, Л. Рувінського, В. Сухомлинського, М. Тайчинова, Т. Хілько та інших науковців розкриті основи теорії загального самовиховання. Сутність і рушійні сили професійного самовиховання майбутнього педагога і вчителя досліджував С. Єлканов.

Головною метою самовиховання є досягнення згоди із

самим собою, пошук сенсу життя, самоактуалізація і самореалізація потенціалу та активне самоутвердження особистості у суспільному житті.

Безумовно, пошук сенсу життя – це відповідальний етап у становленні особистості, коли відбувається формування і розвиток особистісних ціннісних орієнтацій, їх узгодження із загальнолюдськими, національними та професійними цінностями. Тому головне завдання педагога – допомогти вихованцям у складні моменти їхнього життєвого вибору, підтримати, переконати, дати настанову, укріпити віру в себе і свої сили. Адже самовиховання потребує постійних вольових зусиль, аналізувати свої вчинки, поведінку, уміння керувати собою, досягати поставлених цілей, не занепадати духом від невдач, уміння керувати собою. Тобто, необхідно передусім знання самого себе, уміння оцінити власні позитивні й негативні риси.

У розробку нових методологічних засад педагогічної теорії вагомий внесок зробив філософ С. Гессен, який вважав, що «...особистість людини (на відміну від успадкованих, від народження одержаних рис, скажімо, темпераменту) є справою рук самої людини, продуктом її самовиховання» [2, с. 73].

Отже, процес самовиховання – це педагогічний процес, специфічність і унікальність якого полягає в тому, що в ньому і суб'єкт, і об'єкт виховання є однією особою.

Мотивами самовиховання є життєві устремління, потреба діяти згідно з нормами загальнолюдської моралі та професійними вимогами, розуміння необхідності переборення труднощів особистісного і професійного становлення тощо.

Процес самовиховання починається із *самоусвідомлення* – усвідомлення вихованцем себе як особистості та свого місця й життєвих орієнтирів у суспільній діяльності. Самоусвідомлення, яке вважається вищим рівнем розвитку свідомості, складається з трьох взаємопов'язаних процесів: *самопізнання, самоактуалізації та саморегуляції*, які мають діяти узгоджено. Провідною є вольова сфера, що регулює поведінку та діяльність особистості. Воля активізує діяльність згідно з настановами, мотивами поведінки, професійними завданнями.

Важливою складовою процесу самовдосконалення

особистості є наявність у неї потреби в цьому. Це доводять у своїх працях Л. Сущенко, І. Шиманович, Т. Яблонська та інші. Вчені підкреслюють роль індивіда, внутрішню детермінованість процесу самовдосконалення, що вказує на зв'язки самовдосконалення з саморозвитком людини.

Так Л. Сущенко наголошує, що самовдосконалення є внутрішнім процесом якісних самозмін, що відбувається за рахунок усвідомлення особистістю необхідності самовдосконалення [5, с. 6].

Як і будь-яка діяльність, самовиховання вимагає організації, а це означає вироблення відповідного плану роботи, уміння його реалізувати у своєму повсякденному житті, при необхідності виправити, відкоригувати, проконтролювати результати зміни свого внутрішнього світу [3, с. 178].

Відтак, основними етапами процесу самовиховання майбутнього педагога-художника можна назвати:

1) усвідомлення вимог до своєї майбутньої професійної діяльності; 2) самопізнання, критична самооцінка своєї діяльності та поведінки; 3) планування роботи над собою, вироблення програми та правил поведінки; 4) практична реалізація програми самовиховання із урахуванням усієї складності наступного перегляду намічених позицій; 5) самоконтроль, самооцінка та самокоригування дій і поведінки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абульханова-Славская К. А. Психология и сознание личности : избранные психологические труды. Воронеж : Изд-во НПО «МОДЭК», 1999. 224 с.
2. Гессен С. И. Основы педагогики. М. : Школа-пресс, 1995. 450 с.
3. Кочетов А.И. Как заниматься самовоспитанием. Мн.: Выш. шк., 1991. 287 с.,
4. Педагогика : большая современная энциклопедия / [сост. Е. С. Рапацевич]. Минск : Современное слово, 2005. 720 с.
5. Сущенко Л. О. Науково-педагогічний супровід професійного зростання освітян: теорія і практика: монографія / Лариса Олександрівна Сущенко. – Запоріжжя : КПУ, 2011. – 148